

Burgers vangen Oekraïense vluchtelingen op: voor herhaling vatbaar?

9 februari 2023

Mieke Schrooten, Dirk Geldof, Pascal Debruyne, Harm Deleu, Gianni Loosveldt, Sylvie Van Dam

De oorlog in Oekraïne bracht een golf van solidariteit op gang. Op korte tijd stelden 22.000 Belgen hun huis open voor Oekraïense vluchtelingen. Gastgezinnen zouden ook in de toekomst een rol kunnen spelen in het opvangbeleid, maar niet zoals het nu loopt. Dat schrijven onderzoekers op basis van een bevraging van de gastgezinnen.

DIVERSITEIT | ONDERZOEK | OVERHEID

© ID / Maarten De Bouw

#PlekVrij

Sinds de inval van Rusland in Oekraïne op 24 februari 2022 zijn bijna 8 miljoen Oekraïners hun land ontvlucht naar Europa. Ruim 60.000 kwamen naar België. Ze verkregen een tijdelijke beschermingsstatus als 'ontheemde'.

Amper een paar dagen na de start van de oorlog, lanceerde de toenmalige staatssecretaris voor Asiel en Migratie Sammy Mahdi (cd&v) [#PlekVrij](#): een oproep om Oekraïense vluchtelingen thuis onderdak te bieden. In een mum van tijd boden burgers ruim 22.000 plaatsen aan.

‘In een mum van tijd boden burgers ruim 22.000 plaatsen aan.’

Hoeveel gastgezinnen sindsdien effectief opvang gaven aan Oekraïners, is moeilijker in te schatten. Zeker is dat de bereidheid van burgers om hun woning open te stellen ook vandaag nog een cruciale schakel is in de opvang van Oekraïense vluchtelingen.

Helemaal nieuw was die solidariteit niet. Ook voordat er sprake was van [#PlekVrij](#) vingen burgers al mensen op de vlucht thuis op. Denk maar aan de opvang van niet-begeleide minderjarigen [via pleegzorg](#), van mensen op de vlucht [via het Burgerplatform voor Steun aan Vluchtelingen](#) of van erkende vluchtelingen via de [Melding Tijdelijk Wonen](#).

Onderzoek bij gastgezinnen

Kunnen burgers ook in de toekomst een rol blijven spelen in de opvang van mensen op de vlucht? En onder welke voorwaarden? Waar liggen valkuilen? Een [enquête](#) onder gastgezinnen van Oekraïense ontheemden helpt om op deze vragen een antwoord te formuleren.

‘Gastgezinnen doen veel meer dan een kamer ter beschikking stellen.’

Afgelopen zomer lanceerden het [Onderzoekscentrum Sociaal Werk](#) en het [Kenniscentrum Gezinswetenschappen](#) van hogeschool Odisee een online vragenlijst, om zicht te krijgen op wie de gastvrije burgers zijn, wat hen motiveert, welke noden zij en hun gasten ervaren en in welke mate ze zich hierin ondersteund voelen.

Uit het onderzoek blijkt duidelijk dat de overheid een verregaand engagement van deze gezinnen vroeg én kreeg. Gastgezinnen doen veel meer dan een kamer ter beschikking stellen. Ze steunen hun gasten op verschillende manieren, gaande van administratieve hulp tot toeleiden naar medische zorg, onderwijs of vrije tijd en het bieden van een luisterend oor of emotionele steun. Gastgezinnen worden vaak automatisch, bedoeld of onbedoeld, ook buddy's.

Positief, maar ook te veel verantwoordelijkheid

Meer dan vier op vijf gastgezinnen beschouwen hun ervaring met Oekraïense vluchtelingen als positief. De belangrijkste factor daarbij was het naleven van gemaakte afspraken rond het samenleven. Mensen beoordelen de gastopvang ook positiever als ze zich voldoende ondersteund voelden in hun noden.

Maar, meer dan vier op tien erkennen dat ze te veel verantwoordelijkheid hebben opgenomen. Ze slagen er niet genoeg in om tijd aan zichzelf en het eigen gezin te besteden.

Deze vaststelling doet vragen rijzen. Hoe duurzaam is dit soort gastopvang? En moet de overheid geen grotere rol spelen?

Overheid mag verantwoordelijkheid niet afschuiven

#PlekVrij werd gelanceerd in crisisomstandigheden. Amper enkele dagen na het uitbreken van de oorlog vingen de eerste burgers al Oekraïners op. Het kan dan ook niet verbazen dat er nog heel wat haken en ogen zaten aan de omkadering van die opvang, alle inspanningen van lokale en bovenlokale besturen en sociale organisaties ten spijt.

‘Opvanglanden moeten zich voorbereiden op de mogelijkheid dat Oekraïense ontheemden hier nog langer zullen blijven.’

Nu de oorlog en de opvangnood blijven voortduren, wordt het dringend tijd voor een duurzaam ondersteuningskader voor gastgezinnen en hun gasten. Europa besliste recent om de tijdelijke bescherming van Oekraïense vluchtelingen te verlengen tot en met 4 maart 2024. België en alle andere opvanglanden moeten zich dus voorbereiden op de mogelijkheid dat Oekraïense ontheemden hier nog langer zullen verblijven, en een deel van hen zelfs definitief.

Structurele verankering

Hier en daar weerklinkt de vraag of particuliere gastopvang structureel kan verankerd worden in het beleid en de regels rond opvang en begeleiding van mensen op de vlucht. Dus niet alleen voor crisisopvang van Oekraïense vluchtelingen, maar ook voor andere mensen op de vlucht, in verschillende fases van hun procedure.

‘Er blijkt wel degelijk een draagvlak voor particuliere opvang.’

De realiteit in de opvang en begeleiding toont een gebrek aan veerkracht van het huidige opvangsysteem. Het blijft maar de vraag of het normaal is dat gezinnen zomaar mensen moeten opvangen. Tegelijk blijkt er wel degelijk een draagvlak te zijn voor particuliere opvang.

Een deel van de bevroegde burgers zijn bereid om na de lopende gastopvang opnieuw een engagement op te nemen voor mensen op de vlucht, via gastopvang of op een andere manier. Ook de andere initiatieven waar particulieren mensen op de vlucht opvangen, zijn een bewijs dat deze bereidwilligheid er is. Dit maakt de vraag naar een toekomstperspectief rond particuliere opvang des te relevanter.

Geen opvangbeleid zonder woonbeleid

Als de overheid in de toekomst nog beroep wil doen op gastgezinnen, dan zal er meer ondersteuning nodig zijn. Dat blijkt duidelijk uit het onderzoek. Meer dan vier op tien gezinnen voelen zich onvoldoende ondersteund. Ze hebben nood aan administratieve ondersteuning, een overzicht van de beschikbare hulp, ondersteuning bij het zoeken naar een duurzame woonoplossing en hulp bij zoeken naar werk voor hun gasten.

‘Meer dan vier op tien gezinnen voelt zich onvoldoende ondersteund.’

Willen we duurzaam beroep doen op gastgezinnen, dan moeten de gastgezinnen en hun woningen vooraf gescreend worden en moeten de vluchtelingen en de burgers beter gematcht worden. Er is dan ook nood aan duidelijke garanties over hoe lang de gastgezinnen voor opvang zullen zorgen. Maar bovenal moet de gastopvang duidelijk ingebed zijn in een ruimer en gecoördineerd opvangbeleid.

Daarom vraagt ook garanties dat mensen vlot kunnen doorstromen naar de reguliere woonmarkt wanneer een gastgezin het engagement wil afronden. Daarom wijst dit onderzoek opnieuw op de dringende nood aan flankerend woonbeleid. Vandaag is er namelijk geen perspectief voor gastgezinnen, noch voor gasten, als ze na de opvang geen betaalbare en kwalitatieve woning vinden.

Pak de gehele opvangcrisis écht aan

De huidige opvangcrisis maakt innovatieve antwoorden op de opvangnoden van vluchtelingen noodzakelijk. Nu de oorlog in Oekraïne een jaar bezig is, moet het beleid dringend schakelen van tijdelijke noodoplossingen naar een duurzamer opvangmodel.

Gastgezinnen kunnen een klein stukje van die puzzel zijn, maar alleen met een sterkere en structurele ondersteuning. Het moet onderdeel zijn van een doortastender opvangbeleid dat vluchtelingen humaan en duurzaam opvangt.

‘Gastgezinnen zijn solidair, maar ervoor zorgen dat elke vluchteling een waardige opvangplaats heeft, blijft een overheidstaak.’

Lees ook

Hoe Mechelen Oekraïense vluchtelingen opvangt: ‘Wacht niet tot mensen bij je aankloppen.’

Dat vereist een ander discours en een humaner beleid dan vandaag. Het vereist een overheid die zelf voldoende capaciteit en kwaliteit voorziet voor opvang van asielzoekers en ontheemden, die gastgezinnen actiever ondersteunt en begeleidt, en gewesten die eindelijk een flankerend woonbeleid opzetten in plaats van de wooncrisis verder te laten escaleren.

Gastgezinnen zijn gastvrij en solidair, maar ervoor zorgen dat elke vluchteling en ontheemde een waardige opvangplaats heeft, dat is en blijft een overheidstaak.

De mensen die meewerkten aan het onderzoek '#PlekVrij. Particuliere opvang van Oekraïense vluchtelingen in België' zijn Mieke Schrooten, Jan Claeys, Pascal Debruyne, Harm Deleu, Dirk Geldof, Nele Gulinck, Gianni Loosveldt, Wim Peersman, Kaat Van Acker en Sylvie Van Dam. Je kan het rapport [hier](#) downloaden.

In aflevering 6 '[Oekraïners eerst](#)' van de podcast 'Alles wordt beter' vertelt Mieke Schrooten meer over het onderzoek.

ELKE WEEK EEN UPDATE?

[Schrijf je in voor de nieuwsbrief](#)

ZELF SCHRIJVEN?

[Redactionele richtlijnen](#)

JE ACTIVITEIT BEKENDMAKEN?

[Agenda](#)

VRAAG OF OPMERKING?

info@sociaal.net

Met de steun van de Vlaamse overheid.

Sociaal.Net vzw, Turnhoutsebaan 139A, 2140 Borgerhout

© 2023 SOCIAAL.NET

[Beheer cookies](#)